

Ознаки ризикових операцій з готівкою
(листи НБУ № 25-04001/22852 від 06.04.2015 р. та № 25-0004/31760 від 13.04.2016 р.)

1. Ризиковими операціями з готівкою є:

1) регулярне (більше 3 разів на місяць) отримання коштів у готівковій формі з рахунку(ів) клієнта (групи клієнтів, зокрема, пов'язаних між собою, наприклад, однією довіреною особою, через структуру власності тощо), якщо вказаним операціям передують надходження коштів в безготівковій формі у вигляді, зокрема, фінансової допомоги, плати за цінні папери (включаючи випадки, коли кошти на рахунок зараховуються через транзитні рахунки банку за результатами виконання укладених угод щодо купівлі-продажу цінних паперів), позики, переказу (у тому числі із-за кордону), кредиту від нерезидентів, як поповнення рахунку тощо (включаючи випадки, коли клієнтом у межах періоду між зарахуванням безготівкових коштів на рахунок та зняттям готівки використовуються інші власні поточні та/або депозитні рахунки), за умови, що кошти отримуються готівкою в розмірі, більшому від 50 відсотків від суми, що надійшла в безготівковій формі, та/або в розмірі, що протягом трьох місяців поспіль перевищує 300 млн. грн. (у тому числі еквівалент вказаної суми в іноземній валюті). При цьому регулярне отримання коштів має бути хоча б протягом одного місяця в межах періоду, впродовж якого здійснювалось зняття готівки. Водночас можуть бути наявними такі умови:

а) фізичні особи, які отримують кошти готівкою в касі банку (через банкомати) з власних поточних рахунків (є отримувачами готівки) та/або від яких надходять кошти:

- працюють на посаді, яка не передбачає отримання заробітної плати, вищої від рівня середньої заробітної плати у відповідному регіоні України;

- належать до соціально вразливих верств населення (пенсіонери, безробітні, студенти тощо) та/або є нерезидентами;

- за наявною в банку інформацією щодо сфери їх діяльності (займаною посадою) не можуть здійснювати фінансові операції на такі суми;

- делегували свої права щодо відкриття та/або розпорядження рахунком(ами) (за винятком строкових депозитних) третій особі;

- відкрили рахунок, провели (здійснили спробу провести) фінансову операцію за втраченим паспортом (або іншим документом, що посвідчує особу);

- здійснюють фінансові операції з готівковими коштами в обсягах, що:

* не відповідають наявній інформації про фінансовий стан клієнта;

* відповідають наявній інформації про фінансовий стан клієнта, однак періодичність проведення (щоденно, чи кілька разів протягом тижня) та значні суми таких операцій можуть свідчити про використання рахунків фізичної особи не за призначенням (зокрема, з метою ведення підприємницької діяльності, уникнення оподаткування та/або приховування реальних вигодоодержувачів);

б) юридичні особи та фізичні особи - підприємці отримують кошти готівкою на закупівлю сільськогосподарської продукції, на закупівлю товарів, робіт та послуг, на інші цілі.

При цьому щодо юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців, які отримують кошти готівкою, або від яких надходять кошти фізичним особам, зазначеним у підпункті "а" (у тому числі через транзитні рахунки банку за результатами виконання укладених з цими юридичними особами, фізичними особами - підприємцями угод щодо купівлі-продажу цінних паперів), можуть бути наявними такі умови:

- господарська діяльність суб'єктів господарювання є збитковою;

- незначний в порівнянні з обсягами коштів, що отримуються готівкою, статутний капітал суб'єктів господарювання (у тому числі внесений майном незначної вартості);

- одна особа є засновником та одночасно керівником та/або бухгалтером підприємства;

- інші співробітники суб'єкта господарювання, крім керівника, відсутні;

- період діяльності суб'єкта господарювання не перевищує одного року з дня його державної реєстрації;
- перед відкриттям рахунку в банку у суб'єкта господарювання відбулась зміна власників;
- кошти, які отримуються в подальшому готівкою, надходять на рахунок (рахунки) суб'єкта господарювання від значної кількості контрагентів з різними призначеннями платежів;

в) характер проведення фінансових операцій дає підстави вважати, що вони здійснюються з метою уникнення виконання встановлених законодавством з питань фінансового моніторингу, а також нормативно-правовими актами Національного банку України вимог та обмежень;

2) регулярно (більше 3 разів на місяць) надходження коштів (у тому числі із-за кордону) від юридичної(их) особи(іб) та/або фізичної(их) особи(іб) [у тому числі нерезидента(ів)] на користь фізичної(их) особи(іб), що в подальшому видаються готівкою. При цьому можуть бути наявними такі умови:

- фізичні особи, які отримують кошти готівкою в касі банку (на користь яких отримується готівка з рахунків юридичних осіб):

- *за наявною в банку інформацією щодо сфери їх діяльності (займаною посадою) не можуть здійснювати фінансові операції на такі суми;

- *належать до соціально вразливих верств населення (пенсіонери, безробітні, студенти тощо) та/або є нерезидентами;

- *відкрили рахунок, провели (здійснили спробу провести) фінансову операцію за втраченим паспортом (або іншим документом, що посвідчує особу);

- *здійснюють фінансові операції з готівковими коштами в обсягах, що:

- а) не відповідають наявній інформації про фінансовий стан клієнта;

- б) дають підстави вважати, що фінансові операції проводяться за дорученням чи в інтересах іншої(их) особи(іб), або інша(і) особа(и) є вигодоодержувачем(ами);

- щодо юридичних осіб, від яких надходять кошти на користь фізичних осіб, можуть бути наявними такі умови:

- * господарська діяльність суб'єктів господарювання є збитковою;

- *незначний в порівнянні з обсягами коштів, що отримуються готівкою, статутний капітал суб'єктів господарювання (у тому числі внесений майном незначної вартості);

- *одна особа є засновником та одночасно керівником та/або бухгалтером підприємства;

- *інші співробітники суб'єкта господарювання, крім керівника, відсутні;

- *період діяльності суб'єкта господарювання не перевищує одного року з дня його державної реєстрації;

- *перед відкриттям рахунку в банку у суб'єкта господарювання відбулась зміна власників;

- *кошти, які в подальшому перераховуються на користь фізичних осіб, надходять на рахунок (рахунки) суб'єкта господарювання від значної кількості контрагентів з різними призначеннями платежів;

- *юрисдикція юридичної особи - нерезидента не співпадає з юрисдикцією банку-нерезидента, в якому відкритий рахунок цієї юридичної особи - нерезидента;

- *кошти на користь групи фізичних осіб надходять від однієї(их) і тієї(тих) же юридичної(их) особи(іб) та/або фізичної(их) особи(іб);

- характер проведення фінансових операцій дає підстави вважати, що вони здійснюються з метою уникнення виконання встановлених законодавством з питань фінансового моніторингу, а також нормативно-правовими актами Національного банку України вимог та обмежень;

3) регулярно (більше 3 разів на місяць) отримання фізичною(ими) особою(ами) коштів у готівковій формі як кредит(и) від банку, який(і) погашається(ються) в той же день або протягом найближчих днів, зокрема за рахунок коштів, що надходять на рахунок(ки) клієнта(ів) в

безготівковій формі [наприклад, як фінансова допомога, за цінні папери, позика, перекази (в тому числі із-за кордону), кредити від нерезидентів тощо], та/або іншою(ими) особою(ами), яка(і) є поручителем(ями). При цьому можуть бути наявними такі умови:

- фізичні особи, які отримують кошти готівкою в касі банку:

*працюють на посаді, яка не передбачає отримання заробітної плати, вищої від рівня середньої заробітної плати у відповідному регіоні України;

*за наявною в банку інформацією щодо сфери їх діяльності (займаною посадою) не можуть здійснювати фінансові операції на такі суми;

*належать до соціально вразливих верств населення (пенсіонери, безробітні, студенти тощо);

*відкрили рахунок, провели (здійснили спробу провести) фінансову операцію за втраченим паспортом (або іншим документом, що посвідчує особу);

*здійснюють фінансові операції з готівковими коштами в обсягах, що:

а) не відповідають наявній інформації про фінансовий стан клієнта;

б) відповідають наявній інформації про фінансовий стан клієнта, однак періодичність проведення (щоденно, чи кілька разів протягом тижня) та значні суми таких операцій можуть свідчити про використання рахунків фізичної особи не за призначенням (зокрема, з метою ведення підприємницької діяльності, уникнення оподаткування та/або приховування реальних вигодоодержувачів);

- у юридичної(их) особи (осіб), яка(і) є поручителем(ями) за кредитним(и) договором(ами), або від якої(их) на рахунок(ки) клієнта(ів) надходять кошти, що використовуються для погашення кредит(у)ів:

*господарська діяльність суб'єктів господарювання є збитковою;

*незначний в порівнянні з обсягами коштів, за рахунок яких погашається кредит або які переказуються на рахунок(ки) фізичної(их) особи(іб), статутний капітал (у тому числі внесений майном незначної вартості);

*одна особа є засновником та одночасно керівником та/або бухгалтером підприємства;

*інші співробітники суб'єкта господарювання, крім керівника, відсутні;

*період діяльності суб'єкта господарювання не перевищує одного року з дня його державної реєстрації;

*перед відкриттям рахунку в банку у суб'єкта господарювання відбулась зміна власників;

*кошти, які в подальшому використовуються для погашення кредиту або які переказуються на рахунок(ки) фізичної(их) особи(іб), надходять на рахунок (рахунки) суб'єкта господарювання від широкого кола контрагентів з різними призначеннями платежів;

- характер проведення фінансових операцій дає підстави вважати, що вони здійснюються з метою уникнення виконання встановлених законодавством з питань фінансового моніторингу, а також нормативно-правовими актами Національного банку України вимог та обмежень.

2. Ризиковими операціями можуть бути визначені також інші операції, здійснені клієнтами банку, що можуть свідчити про ризики легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму, з огляду на методи та схеми проведення таких операцій, зміст (суть) діяльності клієнтів банку, що проводять вказані операції, та/або розроблені та розміщені на офіційному веб-сайті Державної служби фінансового моніторингу України типології (типологічні дослідження) легалізації відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом.

3. Приклади проведення операцій, що мають ознаки здійснення ризикової діяльності у сфері фінансового моніторингу:

1) кошти на карткові рахунки фізичних осіб надходять з призначенням платежу "поворотна фінансова допомога" відповідно до договорів позики, укладених між фізичними особами та юридичною особою. Відповідно до цих договорів кожна фізична особа отримує від юридичної

особи безвідсоткову позику, а фізичні особи зобов'язані використати її за цільовим призначенням та повернути у визначений договором строк (протягом 3-х років).

При цьому більше 90 відсотків всіх надходжень на його рахунок у вигляді сплати за товар або переуступки боргу, юридична особа перераховувала на карткові рахунки фізичних осіб у вигляді надання їм фінансової допомоги.

Після надходження з рахунків юридичної особи на рахунки фізичних осіб кошти (99 %) отримувались з цих рахунків готівкою через касу банку в той же день або найближчі операційні дні після їх зарахування;

2) кошти на карткові рахунки фізичних осіб надходять з призначенням платежу "під звіт" з рахунків декількох юридичних осіб (клієнтів різних банків) відповідно до договорів доручення, укладених між фізичними особами та юридичними особами. При цьому:

- з кожною фізичною особою в один день укладається декілька договорів доручення з однією з юридичних осіб;

- кожен із договорів доручення з однією з юридичних осіб передбачає надходження коштів з рахунків цієї юридичної особи, відкритих в різних банках, на різні карткові рахунки однієї фізичної особи;

- кошти з рахунків юридичних осіб одночасно надходять на різні карткові рахунки фізичних осіб у сумі, меншій, ніж визначена статтею 15 Закону України "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення", проте загальна сума надходжень протягом одного дня на рахунки однієї фізичної особи перевищує 150 тис. грн.

Відповідно до цих договорів кожна фізична особа отримує грошові кошти, за які зобов'язується придбати товари (сільськогосподарська продукція, текстиль, будівельні матеріали, продукти харчування, електротехнічна промисловість, легка промисловість тощо).

При цьому за результатами аналізу руху коштів за рахунками юридичних осіб встановлено, що більше 90 відсотків всіх надходжень на їх рахунки у вигляді сплати за товар або переуступки боргу, юридичні особи перераховували на карткові рахунки фізичних осіб.

Фізичні особи, з карткових рахунків яких здійснювалось зняття готівкових коштів, належать до соціально вразливих верств населення (студенти, пенсіонери, тимчасово непрацюючі, знаходяться в декретній відпустці тощо).

Суб'єкти господарювання, від яких надходять кошти, або які отримують кошти готівкою, мають наступні ознаки:

- період діяльності не перевищує одного року з дня його державної реєстрації;
- дата сплати учасниками статутного капіталу, який іноді складає незначну суму (наприклад, 1000 грн.), передбачена до закінчення першого року з дня державної реєстрації товариства;
- незначний в порівнянні з обсягами коштів, що отримуються юридичною особою готівкою або перераховуються іншій особі з подальшим отриманням готівки, статутний капітал суб'єктів господарювання;

- одна особа є засновником та одночасно керівником та/або бухгалтером, інші співробітники суб'єкта господарювання, крім керівника, відсутні;

- перед відкриттям рахунку в банку у суб'єкта господарювання відбулась зміна власників;
- кошти, що отримуються юридичною особою готівкою або перераховуються іншій особі з подальшим отриманням готівки, надходять на рахунок (рахунки) суб'єкта господарювання від значної кількості контрагентів з різними призначеннями платежів (наприклад, як фінансова допомога, сплата за цінні папери, позики, надходження за договорами переведення боргу та/або відступлення права вимоги у зобов'язанні; за рахунком не здійснюються або здійснюється незначна

кількість фінансових операцій, що пов'язані з господарською діяльністю, визначеною згідно з Класифікацією видів економічної діяльності);

- кошти, які регулярно (практично щоденно) надходять на карткові рахунки суб'єктів господарювання, в той же або наступний операційний день отримуються з рахунку в готівковій формі;

- характер проведення фінансових операцій дає підстави вважати, що вони здійснюються з метою уникнення виконання встановлених законодавством з питань фінансового моніторингу, а також нормативно-правовими актами Національного банку України вимог та обмежень (наприклад, здійснення фінансових операцій в сумах, що є меншими за значну суму, що, як наслідок, призводить до нездійснення фінансового моніторингу операцій тощо);

- згідно з даними Єдиного державного реєстру судових рішень щодо клієнтів або їх контрагентів здійснюється кримінальне провадження тощо.

При цьому, отримання готівки колом осіб може відбуватись в одному з банків, а рахунки окремих клієнтів інших банків можуть використовуватись як ланка в ланцюгу здійснення "схемних" фінансових операцій з метою безготівкового перерахування коштів між рахунками клієнтів як в межах одного банку, так і між клієнтами декількох банків.